درس ۳ : موقعیت جغرافیایی ایران

مقدمه

جغرافیای طبیعی به مطالعهٔ ساختار و پراکندگی پدیده‌های طبیعی سطح زمین می‌پردازه و سعی می‌کنه راه حل‌هایی برای حل مشکلات زیست‌محیطی بده. این درس قراره با بخشی از جغرافیای طبیعی یعنی با مفهوم موقعیت جغرافیایی و انواع آن آشنا بشید و راجبه موقعیت ایران و همین‌طور مناطق استراتژیک خلیج فارس، دریای عمان، تنگهٔ هرمز و دریای خزر مطالب زیادی یاد بگیرین. پس برو که بریم ...

یادت باشه از این درس در آزمون نوبت اول ۳ نمره و در آزمون نوبت دوم ۱ نمره سؤال طراحی می‌شه.

موقعیت جغرافیایی

تعریف محل قرارگرفتن هر پدیده در سطح کرهٔ زمین را موقعیت جغرافیایی آن پدیده می‌گویند.

موقعیت جغرافیایی هر کشور از دو نظر قابل مطالعه است
- موقعیت ریاضی
- موقعیت نسبی

حالا هر کدوم از اینا چین؟!

۱. موقعیت ریاضی یا مطلق فرض کنید شما در نیمکت ردیف سوم و ستون دوم از کلاس می‌نشینید، این مکان موقعیت ریاضی شما در کلاس درس است.

هر پدیده در روی زمین دارای موقعیت ریاضی است که این موقعیت فقط به آن پدیده تعلق دارد.

تعریف موقعیت مطلق یا ریاضی: محل دقیق هر پدیده یا مکان، با توجه به طول و عرض جغرافیایی، موقعیت مطلق یا ریاضی آن مکان است.

موقعیت مطلق یا ریاضی ایران: ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه در جنوب منطقهٔ معتدلهٔ نیم‌کرهٔ شمالی و هم‌چنین در ۴۴ تا ۶۳ درجهٔ طول شرقی واقع شده است.

تأثیر موقعیت ریاضی ایران بر تنوع آب‌وهوایی آن: گستردگی کشور ما در عرض جغرافیایی به تنوع آب‌وهوایی منجر شده است. این تنوع در نوع تولیدات کشاورزی، محیط زیست و در نهایت پیشرفت کشور ما مؤثر است.

CamScanner

۲. موقعیت نسبی نسبت قرارگیری محل نشستن شما به میز معلم، تختهٔ کلاس، در ورودی و پنجره‌های کلاستان موقعیت نسبی شما در کلاس است.

در واقع موقعیت نسبی شما در کلاس عبارت است از مکان نشستن شما نسبت به **سایر پدیده‌های** کلاس.

تعریف موقعیت نسبی: محل قرارگیری هر مکان، نسبت به پدیده‌های طبیعی یا انسانی پیرامون خود، موقعیت نسبی آن مکان است.

نکته: همهٔ پدیده‌ها موقعیت نسبی دارند.

نقشهٔ جنوب غربی آسیا

منظور از موقعیت نسبی هر کشور: محل قرارگیری آن کشور، نسبت به سایر کشورها، دریاها، تنگه‌ها، کانال‌ها، خلیج‌ها، منابع اقتصادی و ... است.

موقعیت نسبی ایران: ایران در منطقهٔ خاورمیانه و در همسایگی کشورهای افغانستان، پاکستان، عراق و ترکیه قرار دارد. از شمال، دریای خزر و از جنوب، خلیج فارس و دریای عمان آن را محصور کرده است.

موقعیت نسبی ممتاز ایران: ایران به دلیل قرارگرفتن در مجاورت خلیج فارس، دریای عمان، تنگهٔ هرمز و نیز دریای خزر از موقعیت نسبی ممتازی برخوردار است.

خلیج فارس

CamScanner

دلایل اهمیت خلیج فارس	
۱. ارزش و نقش ارتباطی	خلیج فارس بین سه قارهٔ آفریقا، اروپا و آسیا که در گذشته دارای اهمیت بوده و اکنون حلقه‌ای از زنجیرهٔ حمل‌ونقل کالا و نفت است، اهمیت خود را حفظ کرده است.
۲. بزرگ‌ترین منبع انرژی	خلیج فارس بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان را در خود جای داده است. حدود ۶۶ درصد ذخایر نفت جهان و ۲۸ درصد ذخایر گاز طبیعی در آن قرار دارد.
۳. صدور و فروش نفت	درآمدها و دلارهای ناشی از صدور و فروش نفت خام، منطقهٔ خلیج فارس را به صورت یکی از کانون‌های ثروتمند جهان درآورده است و این بازار مصرف بزرگ، آن را به کانون توجه صادرکنندگان کالاهای صنعتی و غیرصنعتی تبدیل کرده است.
۴. ارزش فرهنگی و سیاسی	خلیج فارس در مرکز و قلب ناحیهٔ جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام قرار دارد.

CamScanner

مجموعهٔ این ارزش‌ها موجب اهمیت خلیج فارس شده و توجه قدرت‌های جهانی را به آن جلب کرده است؛ زیرا تسلط بر هر یک از این موارد، **موازنهٔ قدرت** را در جهان تغییر می‌دهد.

ایران از کشورهای مهم در منطقهٔ خلیج فارس است. عوامل طبیعی و انسانی، شرایط خاصی برای کشور ایران پدید آورده است.

حالا تو بگو

جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

۱- محل قرارگیری هر پدیده در سطح کرهٔ زمین را ..... آن پدیده می‌گویند.

۲- موقعیت ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه در منطقهٔ معتدلهٔ نیم‌کرهٔ شمالی را موقعیت ..... می‌گویند.

۳- محل قرارگیری کشور ترکیه نسبت به سایر کشورها را ..... می‌گویند.

۴- بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان در ..... واقع است.

۵- مرکز و قلب ناحیهٔ جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام ..... است.

پاسخ: ۱ موقعیت جغرافیایی ۲ مطلق یا ریاضی ۳ موقعیت نسبی ۴ خلیج فارس ۵ خلیج فارس

CamScanner

فعالیت ۴

با توجه به اطلاعات جدول زیر، جدول دوم را کامل کنید. تا با موقعیت ایران در منطقهٔ خلیج فارس بیشتر آشنا شوید.

نام کشور	وسعت (کیلومتر مربع)	جمعیت (میلیون نفر) ۲۰۱۸	تولید نفت (به میلیون بشکه در روز) ۲۰۱۸	ذخایر ـ میلیارد بشکه ۲۰۱۸
ایران	۱۶۴۸۱۹۵	۸۲	۳/۷	۱۵۷/۸
عربستان	۲۱۵۰۰۰۰	۳۳	۱۱	۲۶۸/۳
عراق	۴۳۷۰۷۲	۳۸	۴/۴	۱۴۴/۲
امارات متحده عربی	۸۳۶۰۰	۱۰	۳/۳	۹۷/۸
کویت	۱۷۸۲۰	۴/۵	۲/۷	۱/۵
بحرین	۶۶۵	۱/۵	۰/۴	۰/۱
قطر	۱۱۴۹۳	۲/۷	۰/۶	۲۵/۴
عمان	۳۱۳۴۶۰	۴/۵	۰/۹	۵/۵

رتبه در وسعت	عربستان ـ ایران ـ عراق ـ عمان ـ امارات متحدهٔ عربی ـ کویت ـ قطر ـ بحرین
رتبه در جمعیت	ایران ـ عراق ـ عربستان ـ امارات متحدهٔ عربی ـ کویت ـ عمان ـ قطر ـ بحرین
رتبه در تولید نفت	عربستان ـ عراق ـ ایران ـ امارات متحدهٔ عربی ـ کویت ـ عمان ـ قطر ـ بحرین

CamScanner

فعالیت ۵

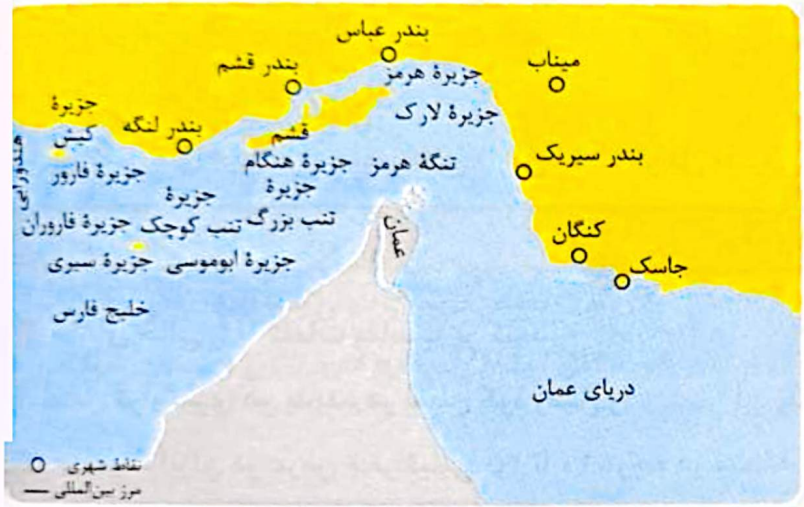
در قیاس با کشورهای منطقه، تراکم جمعیتی آن‌ها این موضوع را به ما یادآوری می‌کند که ایران به لحاظ وسعت و شاخص تراکم جمعیتی، ظرفیت بالایی را برای رشد جمعیت داراست و با توجه به تأثیر متقابل جمعیت و پیشرفت، افزایش جمعیت و مقابله با روند کاهشی آن، امری ضروری است. به نظر شما جهت جلوگیری از روند کاهش جمعیت در نواحی کم‌تراکم چه باید کرد؟

پاسخ: روند مهاجرت در اکثر نقاط کشور به دلیل نبود اشتغال مناسب و کمبود درآمد افراد است، عامل تشدیدکنندهٔ این وضعیت بحران‌های آبی و نبود حداقل زیرساخت‌های توسعه در کشور است که منجر به مهاجرت گستردهٔ کشاورزان از روستاها و شهرهای کوچک به سمت مراکز استان‌ها و پایتخت شده است. با ایجاد امکان‌های شغلی مناسب و درآمد کافی و توجه به بخش کشاورزی و تجهیز امکانات کشاورزی در روستاها می‌توان روند مهاجرت را کاهش داد.

CamScanner

تنگهٔ هرمز

موقعیت	آبراههٔ هلالی‌شکل، که آب‌های آزاد، اقیانوس هند و دریای عمان را به خلیج فارس متصل می‌کند.
دلیل اهمیت	یکی از گذرگاه‌های مهم تجاری جهان و مهم‌ترین آبراههٔ راهبردی و دروازهٔ خروجی نفت خلیج فارس است.

نقشهٔ موقعیت جغرافیایی تنگه هرمز

دریای عمان

تصویر ماهواره‌ای دریای عمان

دلایل اهمیت
- از نظر اقتصادی: به واسطهٔ مجاورت با آب‌های آزاد (اقیانوس هند)
- از نظر نظامی: وجود سواحل با قابلیت‌های دفاعی مناسب

دریای خزر

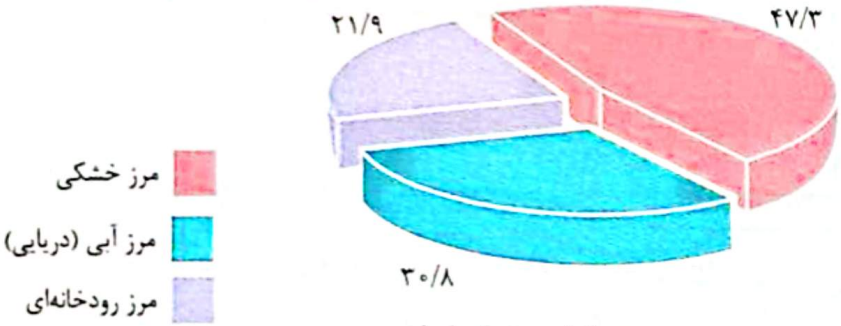

دلایل اهمیت
- بزرگ‌ترین پهنهٔ آبی محصور در خشکی
- وجود منابع نفت و گاز
- تأمین ۹۰٪ از خاویار جهان
- دسترسی به بازار مصرف ۳۰۰ میلیون نفری کشورهای آسیای میانه

مرزهای سیاسی

مرز چیست؟ مرز مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه است و نشان می‌دهد سرزمین یک کشور تا کجا امتداد دارد.

مرزهای ایران
- ایران حدود ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک سیاسی با همسایگانش دارد و سرزمین وسیعی است.
- با ۱۵ کشور مرز خشکی یا آبی دارد.
- طولانی‌ترین مرز را با **عراق** و کوتاه‌ترین مرز را با **ارمنستان** دارد.

درصد انواع مرزهای ایران

دسترسی به آب‌های آزاد کشور ما از جمله کشورهایی است که از طریق راه‌های آبی با کشورهای جهان در ارتباط است.

راه‌های آبی، امکان روابط بازرگانی بیشتری را فراهم می‌کنند.

مزیت دسترسی به آب‌های آزاد برای کشورها
- امکان ارتباط با سایر نقاط جهان
- دستیابی به منابع غذایی
- دستیابی به منابع معدنی و سوخت‌های فسیلی

فعالیت‌های دریانوردی در خلیج‌فارس و دریای عمان

جابه‌جایی کالا در اسکله شهید رجایی

علاوه بر خطوط دریایی، یکی دیگر از مرزهایی که امکان دسترسی به سایر کشورهای جهان را امکان‌پذیر می‌سازد خطوط هوایی است که از طریق آن، ارتباط با سایر نقاط جهان فراهم می‌شود.

CamScanner

فعالیت ۷

۱- مرزهای آبی شمال و جنوب ایران چه مزیت‌هایی برای کشور ما به وجود آورده است؟

پاسخ: ۱- امکان ارتباط با نقاط مختلف جهان ۲- ذخایر عظیم نفت و گاز ۳- دسترسی به صنایع غذایی جهانی ۴- جاذبه‌های توریستی ۵- موقعیت استراتژیک نظامی ۶- فعالیت در مشاغل دریایی مانند صیادی

۲- چرا تنگه‌ها، آبراهه‌های مهم و استراتژیک محسوب می‌شوند؟

پاسخ: زیرا با متصل کردن دو پهنهٔ آبی به یکدیگر و ایجاد امکان حمل‌ونقل دریایی، موجب ارتباط تجاری، نظامی و ... سرزمین‌ها و کشورهای مختلف با یکدیگر می‌شوند. در دهه‌های اخیر گسترش تجارت دریایی و استفاده از این مسیرها برای انتقال منابع انرژی بر اهمیت تنگه‌ها افزوده است.

حالا تو بگو

موارد مرتبط ستون سمت راست را به ستون سمت چپ وصل کنید.

۱) تأمین ۹۰ درصد از خاویار جهان	دریای عمان
۲) دروازهٔ خروجی نفت خلیج فارس	خلیج فارس
۳) قابلیت دفاعی مناسب از نظر اقتصادی و نظامی	دریای خزر
۴) طولانی‌ترین مرز ایران با این کشور	تنگهٔ هرمز
۵) بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان	عراق
	ارمنستان

پاسخ: ۱ دریای خزر ۲ تنگهٔ هرمز ۳ دریای عمان ۴ عراق ۵ خلیج فارس

CamScanner